

SODOBNA UPORABA FIZIČNE SILE

Domen Vivod

Namen prispevka

Namen prispevka je predstaviti mehkejše in razumnejše načine uporabe fizične sile. Cilj raziskave je ovreči konzervativno razmišljanje in nastaviti smernice za sodobno uporabo fizične sile.

Metode

Uporabljena je analitična metoda in metoda dokazovanja in izpodbijanja. Gre za celosten pristop, ki pokriva uporabo fizične sile. Zadani cilji so uresničeni in v veliki meri celo preseženi.

Ugotovitve

Iz rezultatov in analiz se ugotavlja, da je modifikacija izvajanja fizične sile prinesla izjemno dobre rezultate.

Omejitve/uporabnost raziskave

Raziskava je uporabna v vseh strukturah, ki uporabljajo fizično silo, konkretne rešitve pa so se razvijale le za potrebe zasebnih varnostnih subjektov. Predlagamo, da se raziskava nadaljuje tudi za potrebe državnih organov.

Raziskava temelji na analizi preizkusov v praksi, zato ima veliko praktično vrednost.

Praktična uporabnost

Raziskava temelji na analizi preizkusov v praksi, zato ima veliko praktično vrednost. Spremljanje rezultatov v praksi je bilo vodilo razvoja. Aplikacije so vnešene v ožji krog izvajalcev. Razširiti jih je potrebno v čim širši krog uporabnikov fizične sile. Raziskava ugotavlja, da bi bilo potrebno prevetriti doktrino in strategijo delovanja uporabe fizične sile tudi v represivnih organih in oblikovati humane in bolj korektne postopke po zgledu primerov iz raziskave.

Izvirnost/pomembnost prispevka

Raziskavo oblikuje svojevrsten pristop, ki temelji na pričakovanjih družbe, upošteva razmerja med metodami in reakcijami, ter temelji na povsem novem pogledu uporabe fizične sile. Prispevek prinaša izvirnost, unikatne rešitve in v strokovnem smislu prinaša prelomno vrednost. Ugotovitev so namenjene oblikovalcem politike izvajanja fizične sile, kot tudi pristojnim za oblikovanje taktike.

Ključne besede: fizična sila, policija, varovanje, sorazmernost, humanost, telesna sila, pooblastila

1 UVOD

V Sloveniji, ne glede na kašno varnostno strukturo gre, praktično vsa vsebina, povezana z uporabo zakonite fizične sile izvira iz policijske samoobrambe. Doktrine, strategije in naravnost različnih varnostnih struktur bi morale biti različne, zato tudi ukrepanje samo po sebi ne more biti enako. Družba že od policije, v odnosu do izvajanja pooblastil, pričakuje interaktivne in druge sodobne sociološke rešitve. Od drugih varnostnih struktur pa, glede na njihovo specifično vlogo v družbi, zahteva svojstvene rešitve, ki so složne s poslanstvom konkretne varnostne organizacije.

Zasebno varovanje je edino, ki se lahko v okviru lastnih interesov (predvsem zaradi zadovoljstva naročnika varovanja), sistemsko zateka k mehkejšim metodam uporabe fizične sile. Mehkejše metode so v zasebnem varovanju pogosto potrebne tudi zato, ker so bile stare represivne (policijske) metode, ki so jih izvajali zasebni varnostniki pogosto inkriminirane samo zato, ker ni šlo za delovanje državnega organa, temveč zasebnika. Zasebno varovanje je bilo tako tudi prisiljeno, da pri razvijanju sodobne uporabe fizične sile sledi poti, ki jo oblikujejo pričakovanja družbe.

Modifikacija izvajanja fizične sile je prinesla izjemno dobre rezultate. Raziskava ne odkriva samo problemov, temveč daje tudi elementarna napotila in v maksimalni meri navaja tudi konkretne rešitve. Prispevek prinaša izvirnost, unikatne rešitve in v strokovnem smislu prinaša prelomno vrednost na področju uporabe fizične sile.

2 UPORABA ZAKONITE FIZIČNE SILE KOT KAZNOVANJE V OČEH DRUŽBE

Praktično noben predpis, ki ureja uporabo fizične sile pripadnikov varnostnih struktur v civiliziranih družbah, ne dopušča mučenja ali drugega krutega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja. Praviloma je v predpisih kaznovanje med temi prepovedmi celo eksplicitno navedeno.

Uporaba fizične sile je neke vrste orodje za discipliniranje, ki je ustanovljeno zato, da bi se ljudje podrejali pravilom oz. ravnali v skladu s predpisanim vedenjem. Discipliniranje pa je hkrati kaznovanje, kadar se oseba tako ne ravna. Tako se je med uporabo fizične sile zelo težko izogniti občutku kaznovanja. Pomembno je, da občutek vplivov uporabe fizične sile zaradi uvajanja discipline pri osebi ne preraste v občutek kaznovanja zaradi prestopka samega ali celo osebnih pogledov izvajalca.

Pripadniki varnostnih struktur lahko ukrepajo s fizično silo le, če osebe ne morejo drugače odvrniti od kršitve. Delujejo torej v nasprotju z voljo osebe, zato oseba pogosto dobi občutek prisiljenja. Kazenski zakonik prisiljenje kvalificira z elementom sile ali resne grožnje. Evropsko sodišče za človekove pravice prisiljenje okvirja bistveno širše in sicer kot vsako namerno ustvarjanje nesorazmernih pogojev izbire. Te pravne in civilizacijske norme so v ljudeh pozicionirane vedno višje in globlje. Zato osebe, zoper katere je uporabljena zakonita fizična sila, vedno pogosteje dobijo občutek prikrajšanja, nasilne podreditve – kaznovanosti. Velika diferenciacija se pokaže med »konzervativno – policijsko« uporabo sile in »korektno« (humano, uvidevno) uporabo zakonite fizične sile. Za osebo je edino sprejemljiva zares korektna uporaba fizične sile, pa še to sprejema le v primerni časovni distanci in v odstotkih, ki se močno vežejo na ostale inštrumente (predvsem pravna ravnanja). Skrajni pacifistični pogledi ne dopuščajo legitimnega nasilja, niti ne nasilja kot skrajni ukrep za odvrčanje konkretnih nevarnosti.

Ker se ob kršitvi ukrepa v nasprotju z voljo osebe, le ta praviloma dobi občutek napada na njegovo voljo, osebnost, dostojanstvo. Prejeta bolečina mu ustvari občutek tudi prizadetosti telesne integritete. Kazensko pravna forma bi v primeru nezakonnosti posega to opredelila kot kaznovanje. Ker oseba vztraja pri svoji volji in to povezuje s svojo legitimno pravico, jo hitro, sploh v primeru odločnejše uporabe sile, spreleti tudi občutek kaznovanja. Zakonitost uporabe sile ureja kazenskopravni vidik, subjektivni vpliv (občutek osebe) pa ne. Subjektivni občutek prikrajšanja z uvidevnim ravnanjem upada, ob ukrepanju z manj posluha do sočloveka, pa eskalira v gnev, jezo ali celo srd.

Pripadniki varnostnih struktur lahko na različne načine izvajajo svoja pooblastila. V postopke lahko vnašajo jezo, svoj ego, maščevalnost, zaostreno lahko ukrepajo tudi iz strahu, ali sledijo vzgledom kolegov in se opirajo na znanje, ki jim ga podaja stroka. Implementacijo družbenih pričakovanj pa se v posameznega pripadnika varnostnih struktur lahko doseže le z osveščenostjo in vzgledom njihovih vodij ter prenosom miselnosti v učne ter obdobje procese usposabljanj. Ko bodo odgovorni dozoreli v doktrinalnem smislu, bodo lahko na novo začeli postavljati tudi sodobno taktiko uporabe fizične sile.

3 USPOSABLJANJE PRIPADNIKOV VARNOSTNIH STRUKTUR

Izvor naše moči je dinamski ali tvorni princip naše duše, ni ne duh ne pamet, ne ideje temveč gonski utrip (Ozvald, 1932). Gonski utrip uporabe fizične sile s stališča tvornega principa lahko posodobimo tako, da zamenjamo miselnost, dinamičen princip pa tako, da se v usposabljanja vnese nove metode.

Žaberl in Nemanič izpostavljata, da se z uporabo tehnik strokovnih prijemov prisili osebo, ki se upira, da se zaradi bolečin pokori tuji volji. Pomeni, da tehnike temeljijo na povzročanju bolečine, kar pa naj ne bi povzročilo poškodb osebe, proti kateri je sila uporabljena. Kar pa je mogoče samo v primeru, da zna policist strokovno uporabljati takšne prijeme. Neposredna uporaba fizične sile poveča možnost

poškodovanja osebe in policista. Strokovno lahko policist uporablja fizično silo le, če obvlada samoobrambno tehniko. In prav v tem je smisel samoobrambe v policijskem izobraževalnem procesu in pozneje, ko policist opravlja naloge v enoti. Policist ima z obvladanjem samoobrambe večjo samozaupanje in prepričanje, da bo uspešno opravil določeno policijsko nalogo, čeprav nastopijo pogoji, ko je prisiljen uporabiti fizično silo (Žaberl, 2009; Nemanič, 1995).

Kljub temu, da se v teoriji ugotavlja sistemske pomanjkljivosti, se v procesih usposabljanj ne spremeni pretirano veliko. Zakoreninjena strategija je dobila svoj neomajni koncept leta 1983, ko je bil ustanovljen Kolegij mojstrov samoobrambe. Temelji izključno na policijski samoobrambi. Eklatantne anomalije zahtevajo spremembo strategije in ne le kozmetičnih sprememb. To v praksi pomeni, da je potrebno zadevo postaviti na glavo.

Glede na omejeno število ur v procesih usposabljanj in ozki specialnosti pri izvedbi točno določenih nalog različnih organov, je ob primerni naravnosti potrebno narediti realno selekcijo učinkovitih rešitev. Izvajanje varnostnih nalog je ogledalo družbe. Družba želi prijazne, diskretne in mehke rešitve. Ta raziskava proučuje implementacijo mehkih oblik uporabe fizične sile. Gre za vmesno stopnjo med dialogom in uporabo strokovnih prijemov. Do sedaj te vmesne stopnje formalno nismo poznali, kljub temu, da so se določene oblike v praksi zelo prijele.

Uporaba ukrepov vsebuje ozko specifikko, ki je zaradi drugačnega poslanstva težko razumljiva tako *privržencem represije državnih organov, kot sposobnemu športnemu borcu*. Sodobni varnostni ukrepi ne temeljijo na borilnih veščinah in hrepenenju po športni zmagi, kot ne na nekompromisni represiji državnega aparata. Večino, tako teoretike kot praktike, nas obremenjuje zgodovina, v genih zapisan režim, doktrina države in vloga državnega aparata. Ne glede na to, da se zgledujemo po zahodnem svetu in s težavo sprejemamo njihove poglede, je vprašanje generacij, ko bodo razumele, da represivni aparat varuje in služi (protect and serve). Pri nas policisti ne poznajo nagovora: »Dober dan gospod, kaj lahko storimo za vas?«

Pristojni se zavzemajo za zelo ozko poslanstvo policije. Policijske naloge izhajajo iz temeljne dolžnosti policije, tj. zagotavljanja varnosti posameznikom in skupnosti, spoštovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter krepitve pravne države (Predlog zakona o nalogah in pooblastilih policije EVA: 2010-1711-0005).

Ob zavednih pogledih je policija padla tudi v fazo preobremenjenosti. Ostalo jim je več ali manj le jedro njihovega dela – represivnost in striktnost pri delu, zaradi racionalnosti oblikovano v obliko gospodovalne naravnosti.

Ustvariti je potrebno bistveno večji odstotek uspešno izvedenih varnostnih nalog brez uporabe sile, ne glede na to, če formalno že nastopijo zakonski pogoji za upravičenost uporabe fizične sile.

Ker je prepletenost v državnih organih obširna, kadrovanje zaščitniško in se določeni ljudje gibljejo po hierarhični lestvici v okviru istih področij, v bližnji prihodnosti ni pričakovati bistvenih sprememb, tako ne v kadrovanju kot ne v sistemskih spremembah.

4 BOLEČINA MED ZAKONITO UPORABO FIZIČNE SILE LAHKO POMENI KAZNOVANJE OSEBE

Pri uporabi fizične sile se učinkuje na osebo praviloma tako, da se ji s povzročitvijo bolečine ali celo telesne poškodbe prepreči nadaljnje upiranje ali napadanje. Fizična sila spada med milejša prisilna sredstva in je sestavljena iz množice različnih elementov, ki zahtevajo dobro usposobljenost, telesno pripravljenost in praktična izurjenost policistov. Pri tem je zelo pomembna tudi taktičnost v postopku, saj lahko policisti zaradi neupoštevanja pravil po nepotrebnem poškodujejo osebo v postopku. Poleg tega morajo paziti tudi na korektnost in humanost pri izvajanju postopkov (Žaberl, 2009; Nemanič, 1998).

Če sledimo zapisanemu, je po določenih teorijah celo poslanstvo in namen uporabe fizične sile povzročitev bolečine ali celo telesne poškodbe. To izvira iz pomanjkljivega poznavanja načinov in metod uporabe fizične sile v celostnem smislu. Bistvo fizične sile ni ne bolečina, ne poškodovanje, celo obratno, cilj izvajanja fizične sile je, da je povzročena bolečina čim manjša in poškodbe zgolj izjeme. Uporabljena fizična sila je lahko pozitivno vrednotna le, če se na prvo mesto postavi korektnost in humanost celotnega postopka.

4.1 Opredelitev bolečine glede na vrsto izvajanja fizične sile in meje humanosti

4.1.1 Pritiski na vitalne točke

Pri pritiskih na vitalne točke gre za izzivanje bolečine, s pritiski na določene točke.

Gre za alternativne načine uporabe fizične sile, ki se ob samostojni uporabi gibljejo po tanki meji humanosti. V kombinirani uporabi za uspešno izvedbo strokovnega prijema ali meta, pritisk na vitalne točke pogosto ostaja edina in milejša alternativa strokovnemu udarcu. Dopustna je zgolj osnovna bolečina (minimalna bolečina za nujno reakcijo). Pri normiranju sile oz. oblikovanje osnovne bolečine je temeljno izhodišče pričakovan odziv. Ko oseba prizadeti del umika, se mora pritisk zmanjševati in bolečina popuščati. Glede na odziv je lahko stopnjevano tudi doziranje bolečine. Pretirani pritiski bi namreč pomenili obliko izživljanja, ki se ob različnih pogledih sami po sebi prepletajo tudi z elementom kaznovanja.

4.1.2 Strokovni prijemi

Pri strokovnih prijemih gre za obvladovanje telesa in gibanja osebe.

Sodobni trendi zagovarjajo metode obvladovanja s telesom, kot je npr. usmerjanje s telesom, nošenje ipd., pri čemer se ne uporablja vzvodov. Glej tudi poglavje sodobna uporaba fizične sile.

Kot ostrejšo obliko prijema se favorizira prijem okoli vratu, ki ne povzročajo neposredne bolečine, temveč takojšna reakcijo osebe zaradi zapore dihalnih poti.

Ob eventualni uporabi vzvodov izvajalca fizične sile usmerjajo na uporabo vzvodov na večje sklepe, pri katerih se priporoča tehnike s čim večjim območjem naleganja, zaradi česar se lažje zajame in obvladuje čim večjo maso osebe. Z veliko površino združenih stičnih točk teles se hkrati izogibamo pritisku zgolj na določene točke sklepov, ki povzročajo ostro bolečino. Delovanje na večje sklepe, s čim večjo površino naleganja, osebo stabilizira, vzvod pa nastopi bolj kot varovalka, ki v primeru resnejšega upiranja le nadzira vedenje osebe. Vzvodi na večje sklepe ustvarjajo bolj topo bolečino in je lažje regulirati njegovo intenzivteto, zato lahko lažje in bolj nadziramo doziranje stopnjevanja bolečine.

Celoten postopek, izvedbe prijema, tudi prehod do končne oblike vzvoda mora maksimalno slediti fizionomiji telesa in biti izveden brez (oz. s čim manj) bolečin.

Vzvodi na manjše sklepe niso priporočljivi, saj pomenijo nenadno ostrejšo bolečino in zaradi manjše fizionske odpornosti večjo možnost poškodbe. Velika dinamika med uporabo fizične sile in inercija mase telesa osebe (voljna ali ne), na katero se deluje, pri vzvodih na manjše sklepe pogosto ne omogoča, da oseba sorazmerno sledi bolečini, zato je možnost poškodb pri uporabi vzvodov na manjše sklepe bistveno večja kot pri uporabi vzvodov na večje sklepe. Pri vzvodih na manjše sklepe bolečina ob prehodu skozi miselne procese pogosto ukroti dinamiko telesa prepozno. Neredko pa je tudi vztrajnostni moment telesa tako velik, da ga vzvod na manjši sklep fizično ne more ustaviti. Oseba je med postopkom praviloma tudi pod vplivom emocij, adrenalina ali celo psihoaktivnih substanc, to pa je odlična popotnica za prepozno odzivnost in poškodbo. Posledično lahko govorimo o nedovoljeni posledici in pogosto tudi o neopravljeni varnostni nalogi.

Pri izvajanju strokovnih prijemov je potrebno slediti zapovedi: manj ko je bolečine, boljši je prijem.

Izvajanje prijema z namenom izzivanja bolečine zato, da se oseba pokori zaradi bolečine, pomeni nedopustno kaznovanje.

Nepriumno je tudi izvajanje fizične sile z vlačanjem za oblačila, ki se lahko strgajo. Pri prijemih za oblačila se lahko oseba pogosto tudi izmotava, pri čemer pride do grdega, poniževalnega vlačjenja za oblačila in odrgnin (predvsem vratu), kar lahko dobi tudi kaznovalni pridih (glej tudi poglavje sodobna uporaba fizične sile).

4.1.3 Strokovni udarci

Udarci z roko

Sunki oz. »TSUKI« so kratki direktni udarci naravnost v nasprotnika. Sunki so najpogostejša tehnika v karateju, pri kateri je moč odvisna od stabilnosti položaja, usklajenosti in hitrosti obračanja bokov, ter uporabe kar največje mase telesa. Osnovne značilnosti teh udarcev so: racionalnost, najkrajša pot, velika hitrost.

Udarci, zamahi oz. »USHI« pa so udarci, pri katerih roka ali noga naredi daljšo pot (zamah in udarec kot bič iz komolca) in je z leve ali desne strani ali naravnost usmerjena v napadalca. Mednje štejemo tudi udarce s komolcem (Žaberl, 2009).

Strokovni udarci se izvajajo za preusmeritev pozornosti, rušenje ravnotežja ali preprečitev napada.

Priročnik za uporabo fizične sile v policiji 2007: »Udarec je najhitrejša in najučinkovitejša uporaba fizične sile, zato ga je potrebno pri dopolnitvi prijema izvajati kontrolirano v skladu z namenom uporabe, pri napadu pa sorazmerno na resnost napada«.

Udarce za preusmeritev pozornosti po množičnosti zamenjujejo hitri udarci na dotik (»frc« ali udarec »na bič«) in sunki. Sunek je blažji od udarca in strožji od potiska. Izvede se tako, da se potisku poveča hitrost in zmanjša masa (hiter potisk) oz. udarcu poveča masa in zmanjša hitrost (sunek z maso). V zasledovanju višjega nivoja zavarovanja človekovih pravic, sunek uvrščamo med udarce. Sunek se uporabi za zagotavljanje varnega območja delovanja, ko se oseba/e nevarno približa oz. približujejo, pri obračanju osebe za prehod v prijem okoli vratu od zadaj, za izvedbo metode »akcije reakcije« pred rušenjem ravnotežja ipd. Pogosto sunek ali hiter udarec na dotik zamenjata strokovni udarec v smislu preusmeritve pozornosti. Da se osebi za trenutek preusmeri pozornost, ti udarci navidezno napadajo vitalne dele ali napadajo občutljive točke. Pri tem oseba trzne bolj od strahu kot od bolečine. V vsakem primeru je izvedba, predvsem intenziviteta teh udarcev popolnoma podrejena namenu preusmeritve pozornosti. Kot izhaja iz samega namena izvedbe, udarci za preusmeritev pozornosti ne morejo stati samostojno. Samostojna uporaba takšnih udarcev (suvanja, zbadanja, klofutanja) hitro dobi obliko ponižanja in prizvok kaznovanja.

Udarce za rušenje ravnotežja zaradi namena prenosa teže lahko zamenjajo tudi potiski/potegi in sunki. Sunki ali udarci s povečano maso napadajo občutljive točke, da izzovejo prenos ravnotežja na stojno nogo ali pod težišče osebe.

Udarec za zmanjšanje ravnotežja se uporablja pri podiranju, da se prenese ravnotežje v smer podiranja, ali pri uporabi strokovnega prijema, če je upiranje posledica zelo stabilnega položaja osebe. To so udarci v telo (npr. pleksus solaris) oz. okončine, strogo kontrolirani sunki v glavo, v skladu z namenom uporabe (zmanjšanje ravnotežja). Za prenos ravnotežja se lahko uporabljajo tudi pritiski na vitalne točke (praviloma na obraz) in potiski.

Potiski za rušenje ravnotežja se izvede z namenom obremenitve stojne noge, ki se jo nato izpodbija. Tekoča izvedba je strokovno in družbeno podprta oblika. Čas trajanja in število potiskov pa družbeno strpnost hitro prevesi v neodobravanje in kvalifikacijo nehumanega ravnanja.

Priročnik za uporabo fizične sile v policiji 2007 (str. 53): »Mesta za udarjanje so tisti deli telesa, na katerih je povzročena takšna bolečina, da policist zmanjša njen odpor in toliko preusmeri njeno pozornost, da lahko izvede strokovni prijem in osebo dokončno obvlada«.

Neposreden udarec za preprečitev napada se lahko uporabi sorazmerno z resnostjo napada ali pri ukrepanju zoper več oseb, v skladu z namenom uporabe. Praviloma so to udarci v telo. Če je napad usmerjen v glavo, če več napadalcev resno napada, če se napad odvija z nevarnim predmetom, orožjem ali je ogroženo življenje, se lahko uporabi tudi neposreden strokovni udarec v glavo (po možnosti v brado).

Udarec v skladu z namenom uporabe je službena pristojnost pripadnikov varnostnih struktur, pravica do obrambnega udarca (sorazmernega z resnostjo napada), pa tudi pri izvajanju zakonite fizične sile, dodatno splošna človekova pravica izvajalca.

Pri težjih oblikah uporabe fizične sile je tako zaradi zanesljivosti ukrepanja kot varnosti varnostnika in tretjih oseb, ob načelu nujnosti (in ultimo ratio), potrebno upoštevati tudi načelo preciznosti. Pri tem Žaberl (2008) preciznost opredeljuje le kot del načela strokovnosti. Za varovanje življenja pa je lahko odločilnega pomena ravno učinkovitost obrambe in preciznost, kot njen integralni del ali kot pravi Veić (1996), da bi v življenjsko nevarnih situacijah lahko uporaba (nepreciznega) prisilnega sredstva pomenila »hazardiranje« z najpomembnejšo človekovo vrednoto - življenjem.

Nepreciznost kot posledica malomarnosti daje občutek predimenzioniranja in videz grdega ravnanja, kar lahko prenekateri opazovalec ali neposredno prizadeta oseba, občuti kot kaznovanje ali izživljanje. Če ne gre za življenjsko ogroženost, se ne uporablja udarcev v vrat, grlo in genitalije. To niso zgolj mesta, za katere je večja možnost poškodb, temveč bi udarjanje v te predele ob redni uporabi fizične pomenilo tudi ponižanje in obliko kaznovanja.

4.1.4 Strokovni meti

Lepo izvedeni *strokovni meti* lahko eksponirajo strokovni zaključek odvratanja napada. Pri tem je pomembno, da je napad tako resen in »čist« kot je bil v okviru obrambe »čisto« in resno izveden met. Ravno zaradi teh okoliščin mnoge teorije uporabe fizične sile uvrščajo strokovne mete med najstrožjo uporabo fizične sile. Čim se ruši ravnovesje med težo okoliščin napada in izvedbo meta, se začnejo pojavljati znamenja prenatrženosti, predimenzioniranosti in nesorazmernosti, kar lahko drugim očem prikaže tudi obliko nehumanega ravnanja.

Pogosteje od metov se za rušenje na tla in obvladovanje nasprotnika v nižjem položaju uporabljajo *rušenja ravnotežja*. Pri rušenju ravnotežja pripadnik varnostnih struktur osebo spotika, prevrača preko boka, vleče oz. rine k tlom. Z rušenjem se pogosto prekine prerivanje ali celo »ruvanje«, kar da postopku videz obvladovanja zadeve in strokovni značaj. Gre za eno najprizanesljivejših oblik, ki pa v očeh širše javnosti dobivajo svojo temnejšo plat kasneje, ob obvladovanjem osebe na tleh. Zato je idealno, če se lahko postopek zaključi tako, da se oseba namesti v klečeč (npr. vklepanje iz ključa na komolcu) ali sedeč položaj (npr. prehod iz prijema okli vratu v vklepanje). Če oseba leži, varnostnik uporabi prijeme za umirjenje osebe na tleh oz. pobiranje. Ruvanje z osebo tako, da je varnostnik na njej, je videti kot borba za dominanco, ki daje videz nasilja za podrejenost in ponižanje. Zato se je z vidika laične ocene humanosti temu boljše izogibati. Primerneje je, da varnostnik osebo umirja tako, da ob njej ostane v stoječem položaju, v primeru pa da osebe ne more umiriti, ne gre na njo, temveč od obvladovanja odstopi in izkoristi njen sproščen občutek, ko vstaja ponovno pristopi in uporabi kakšnega od strokovnih prijemov. Tako se izogne ruvanju na tleh in občutku okolice, da želi osebo premagati, podrediti oz. ponižati. (glej tudi poglavje sodobna uporaba fizične sile). Če je potreba po *vklepanju* na tleh, se varnostnik izogiba obvladovanje osebe tako, da je na njej, temveč teži k položaju obvladovanja tako, da je nameščen ob osebi (npr. arm bar). V skrajnem primeru, pri zelo agresivni osebi, je širše družbeno sprejemljivo tudi vklepanje, tako da osebi sede na hrbet. Za celotno sliko je pomembno tudi ravnanje z osebo po tem, ko je vklenjena. Praviloma srdito upiranje osebe v pripadniku varnostnih struktur, ki osebo vklepa, ustvari kar nekaj gneva. Če ga oseba pred tem napade, resno ogrozi ali celo poškoduje, je pogosta tudi jeza. Vendar ta osebni občutek varnostnega osebja v postopku ne sme poroditi želje po iskanju osebnega zadoščenja, saj bi imelo to pridih maščevalnosti, izživljanja in povračilnega kaznovanja.

Izraz *podiranja* se uporablja v kontekstu podiranja osebe z zaletom tako, da pripadnik varnostnih struktur osebo v teku oz. skoku objame okoli nog in podre na tla. Možnost uporabe je razvejana tako, so razvite tudi različne tehnike, ki izvirajo predvsem iz večine ameriškega nogometa. Najbolj znan primer je preprečitev bega gledalcu, ki se med nogometno tekmo prebije na zelenico. Pri oceni korektnosti takšnega podiranja se javnost naslanja na sporočilo, ki jo daje oseba, ki teče po prepovedanem območju. V primeru strinjanja s sporočilom, je podiranje praviloma podvrženo neodobranju avditorija. Ob bolj odločnem podiranju neodobranje pri laiku raste v občutek izživljanja ali kaznovanja osebe, s katero simpatizira.

5 REZULTATI RAZISKAVE

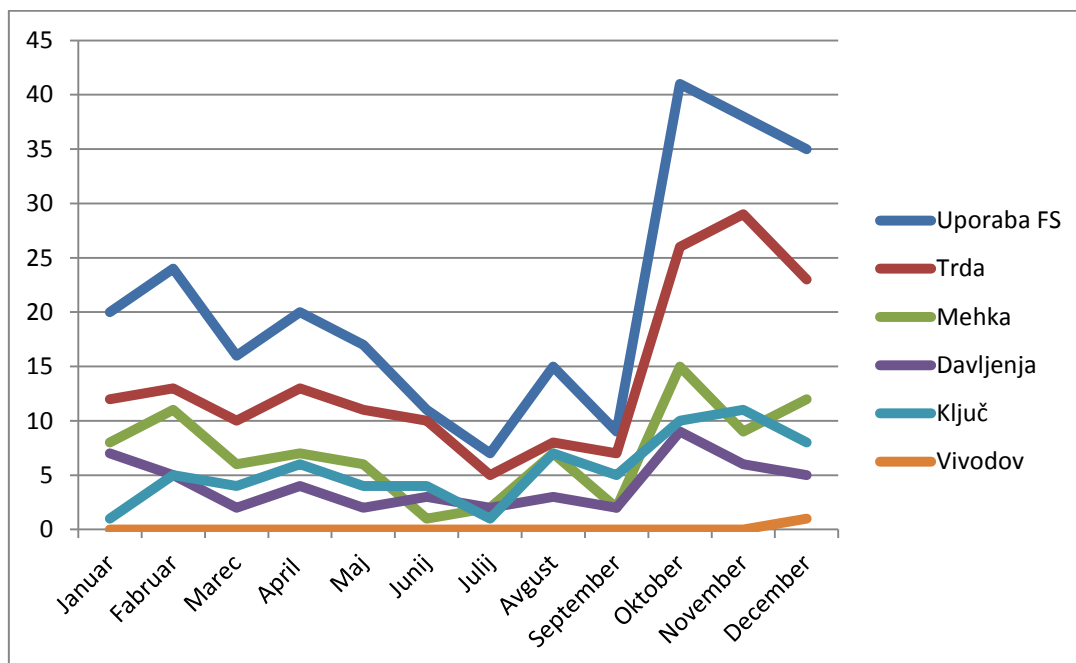
Med raziskavo uporabe fizične sile je bilo analizirano skoraj 1500 primerov uporabe v zadnjih šestih letih na področju zasebnega varovanja. Raziskavi dviguje vrednost izjemno visoko število vzorcev in relativno dolgo obdobje, ki ga raziskava vključuje.

Podajam primerjave pred uvajanjem sodobnih načinov izvajanja fizične sile in po njem.

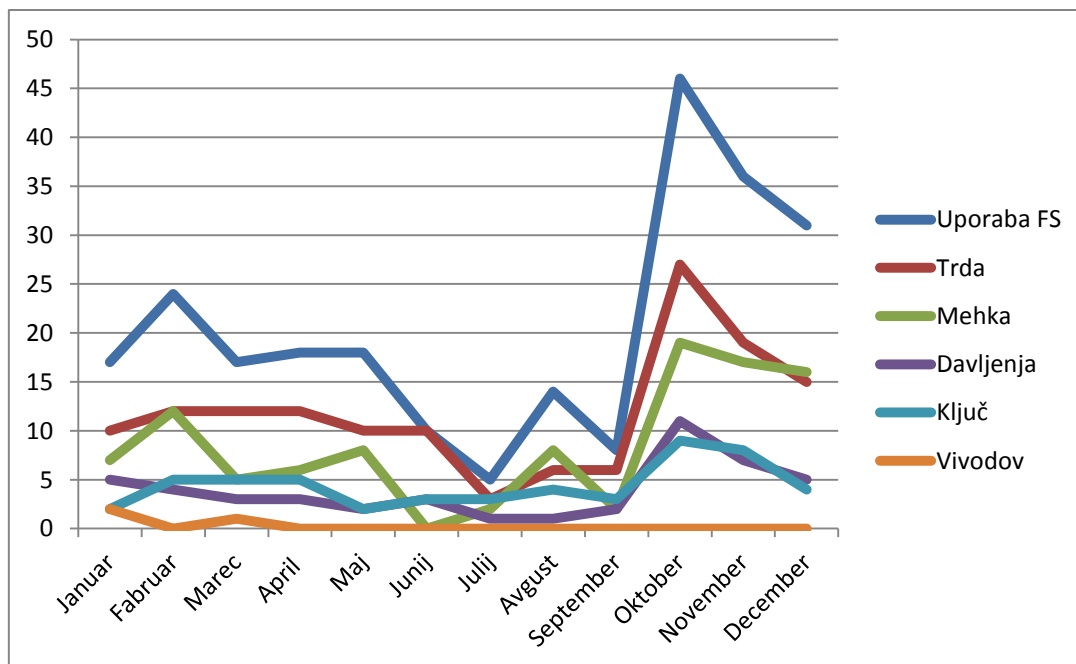
Rezultati kažejo dinamiko dogajanja po mesecih, ki prikazuje zanimivo gibanje in vpliv uvajanja novitet.

Iz grafa 1 in grafa 2 je v letih 2008 in 2009 vidno izrazito nihanje uporabe fizične sile po mesecih. V mesecih z več dinamike je bilo s fizično silo ukrepano kar štirikrat več kot v umirjenih mesecih. Varnostno osebje, ki je bilo vključeno v raziskavo, je bilo slabo usposobljeno. Zato ni znalo samozavestno in strokovno delovati in je v trenutkih, ko je bilo potrebno poskrbeti za red, ostajalo pasivno. Red je temelj varnosti. Ker je varnostno osebje slabo skrbelo za red, so se povečali tudi negativni varnostni pojavi. Ob slabo usposobljenih varnostnikih imamo torej dvojno šibkost. Ena je, da ne vzdržujejo reda, druga pa, da takšno stanje pripelje do povečanja kritičnih varnostnih situacij, ki jih slabo usposobljeno varnostno osebje rešuje slabo, nekako po sili razmer.

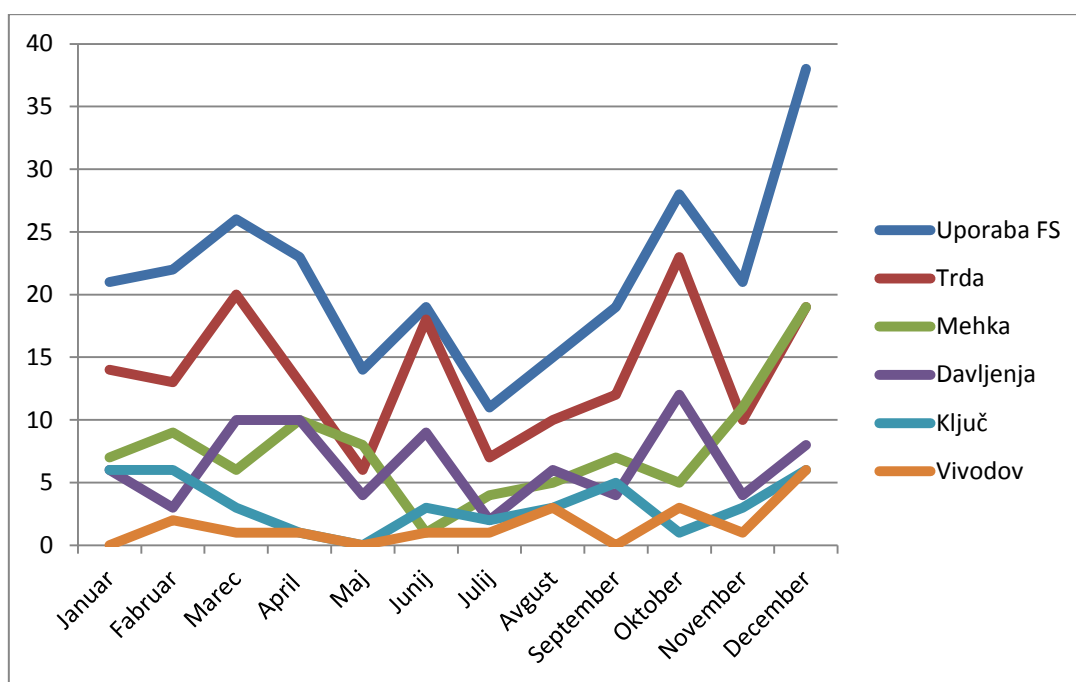
Opozoriti je potrebno tudi na izrazit odmik trdih oblik fizične sile (vzvodi, davljenja, udarci, meti ipd) od mehkih (objemi, rinjenje s telesom ipd). Ključ na komolcu se je tem obdobju veliko uporabljal, saj je bilo to obdobje policijskega vpliva, kjer je ključ dominiral, istočasno pa so imeli varnostniki v podzavesti uporabo ključa kot edino alternativo, če bi bilo potrebno tudi vklepati.

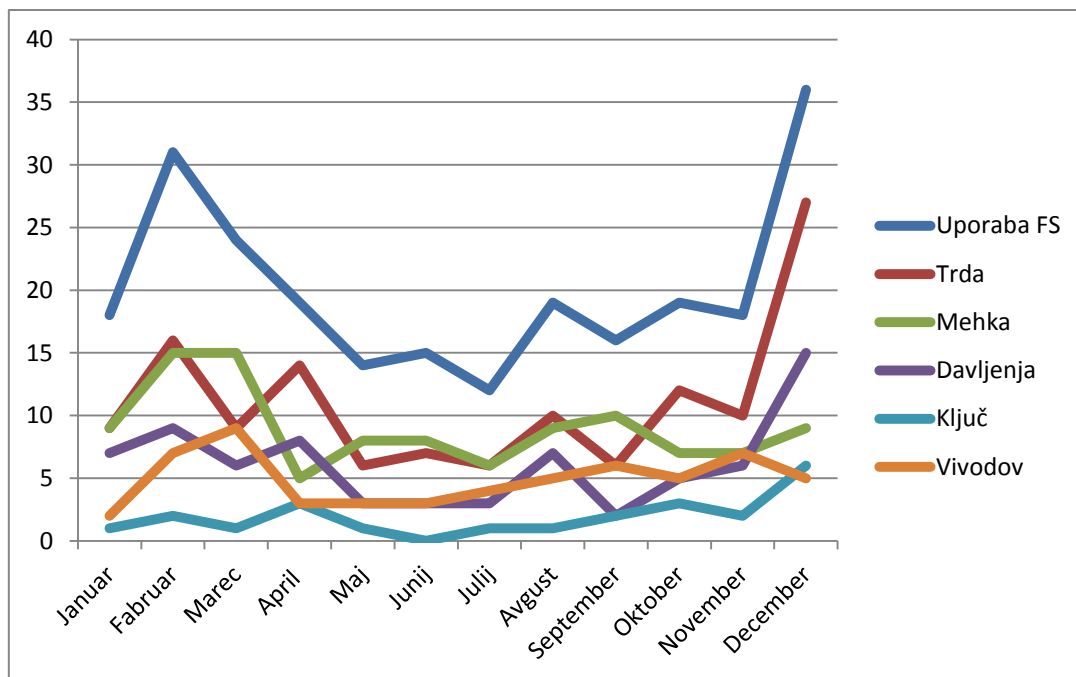
Graf 1: Uporaba fizične sile po mesecih za leto 2008

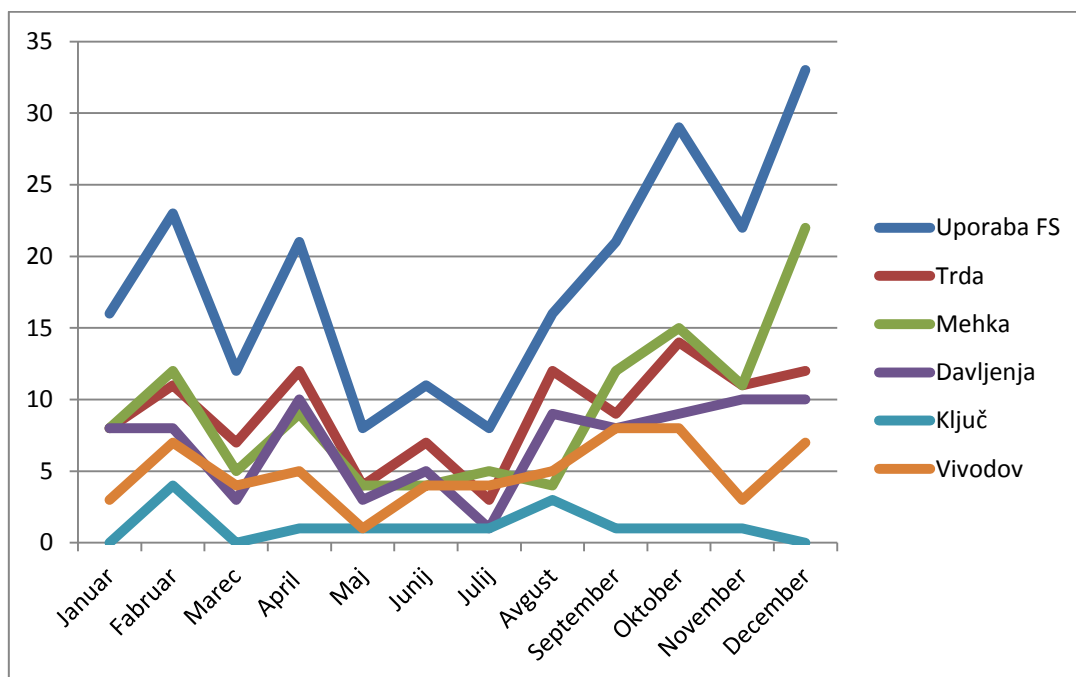
Graf 2: Uporaba fizične sile po mesecih za leto 2009

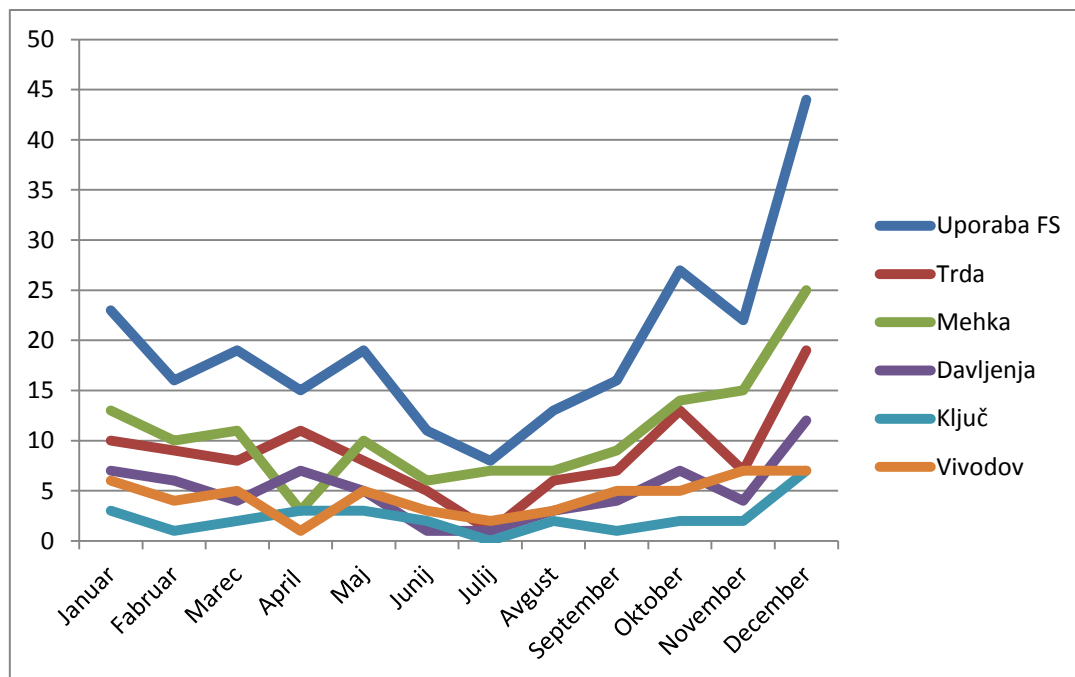
Graf 3: Uporaba fizične sile po mesecih za leto 2010

Graf 4: Uporaba fizične sile po mesecih za leto 2011

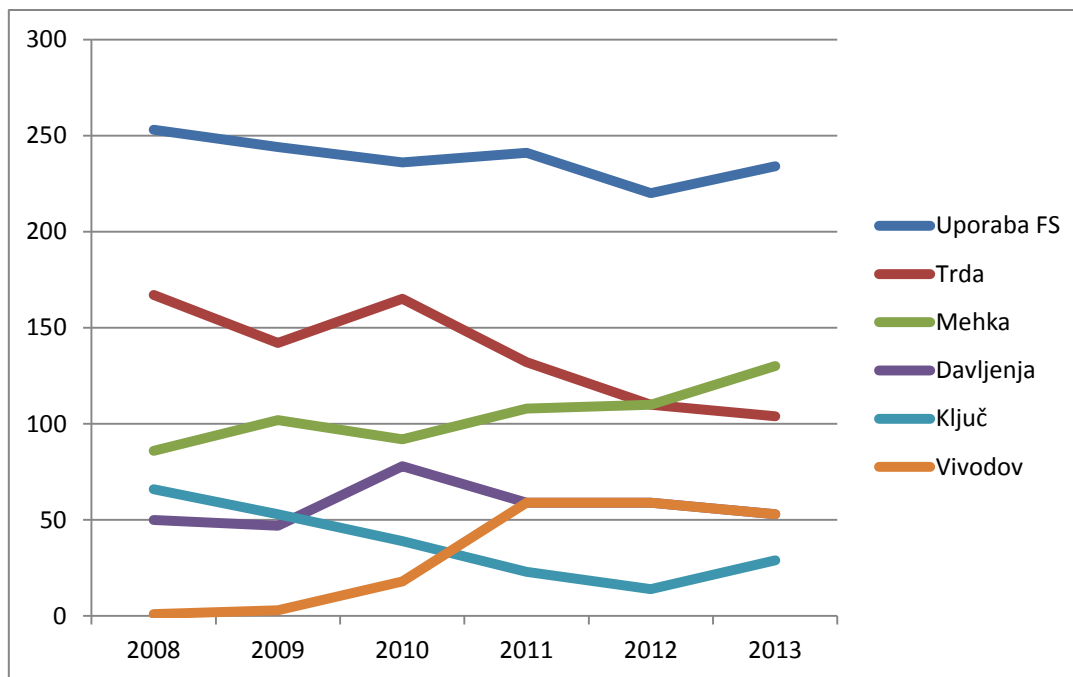
Graf 5: Uporaba fizične sile po mesecih za leto 2012

Graf 6: Uporaba fizične sile po mesecih za leto 2013

5.1 Združen graf, strnjen v pregled po letih

Graf št. 7 nazorno prikazuje rezultanto implementacije inštrumentov sodobne uporabe fizične sile v letih 2009 in 2010. Padati začnejo trdi načini uporabe fizične sile (vzvodi davljenja, udarci, meti ipd). Posledično se vzpenjajo mehkejši načini (objemi, rinjenje, Vivodov prijem ipd). Klasične oblike (predvsem davljenje) so v rahlem upadu. Upadla pa je tudi uporaba ključa. Te trde načine je zamenjal Vivodov prijem in drugi mehkejši načini uporabe fizične sile. Gre za enormne razlike, za presežek do te mere, da so mehkejše oblike v 2012 uporabljene v enaki meri, v 2013 pa celo pogosteje kot trde. Preobrat in trend gibanja je v praksi izjemo presenetil in zanimivo bo spremljati, kje so meje in kako se jih da regulirati.

Graf 7: Uporaba fizične sile po letih

5.2 Dodatne ugotovitve

Ugotovili smo tudi, da je bilo v času do 2010, ko so se izvajale prirejene policijske metode, veliko več poškodb (na obeh straneh), redni očitki nekorektnosti s strani kršiteljev, kot tudi kolebanja varnostnikov in nezadovoljstvo naročnikov. Pogosto je bila tudi kakšna od oblik fizične sile celo inkriminirana. Teoretično je bilo videti vse urejeno, vendar so postopki zaradi možnih različnih interpretacij pogosto ostajali nedorečeni ali celo obsojani. Zaradi tega je takšno stanje v praksi dajalo videz stihije. Zato je modifikacija uporabe fizične sile nujno potrebna. Povsem na novo je potrebno postaviti doktrino in strategijo delovanja varnostnih subjektov, ki bo podlaga za oblikovanje bolj humanih in izvedbe bolj korektnih postopkov. V kompletnem procesu je potrebno ustvariti drugačno miselnost in sodobne rešitve se bodo ponudile same od sebe.

5.3 Izkaz sprememb

Fizična sila je v vzročno posledični zvezi z ravnanjem posamezne osebe. Pripadnik varnostnih struktur mora biti pri detektiranju dejstev oz. pogojev za uporabo fizične sile dosleden. Če ravnanje osebe pride do meje, kjer je potrebna uporaba fizične sile, pripadnika varnostnih struktur visoka varnostna kultura najprej navaja na pogovor s prestopnikom. Pogovor temelji na vzajemnem iskanju vzroka in

namena kršitve. Prav v storilčevem razmišljanju se praviloma skriva odgovor na to, zakaj je prišlo do deviantnega ravnanja, kar je prvi korak k medsebojnemu razumevanju. Pogosto je dejanje povezano z bolj ali manj razumnim vzrokom, kar devalvira naklep. V praksi to slišimo v formi »da ni bilo storjeno namerno«, kar je že del opravičila in začetek poti k spravi. Pri brezglavem vztrajanju storilca pri kršitvi, ki zahteva uporabo fizične sile, je pomemben inštrument umirjanja tudi nazoren opis širših posledic (od opozorila na snemanje do predočanja možnih sankcij). V strukturah, ki prehiteva dojemljivost stroke, se pojavljajo še številni zanimivi inštrumenti, kot je uvajanje dialogov med uporabo fizične sile, pravna ravnanja po uporabi fizične sile ipd. Kot skrajni, vendar tudi pogosto zelo učinkovit inštrument za umirjanje, se je presenetljivo pokazal izrek pravnega pouka zaradi omejitve gibanja (gre tudi pravne pouke, ki jih predpisi ne obligirajo). Predvsem pa sodobni pogledi uporabe fizične sile priporočajo, da se pripadniki varnostnih struktur poskušajo izogniti uporabi fizične sile na več vnaprej naučenih načinov in ne, da jo uporabijo vedno, ko nastopijo pogoji za zakonito podlago. Vse to bo našim represivnim organom tuje, dokler se ne soočijo s sodobnimi zahtevami družbe in korenito zarežejo v konzervativne koncepte.

Med rezultati je potrebno omeniti tudi zaznane negativne pojave uvajanja sodobnih oblik fizične sile, ki se pojavijo zaradi humaniziranja postopkov. Ob pretirani toleranci in solidarnosti, osebe niso dovolj vodljive in/ali popustljivost varnostnega osebja celo izkoriščajo. Postopki dobijo izraz nezadostne uporabe pooblastil. Tukaj ne gre samo za pretirano uvidevnost, saj osebi pozornost pade tudi, ko varnostnemu osebju v priporočljivo uvidevnem postopku zmanjka konstruktivne vsebine. Zaradi tega se lahko zmanjša tudi stopnja spoštovanja vloge varnostnega osebja. Seveda se ti dejavniki prepletajo tudi z značajem osebe, zoper katero se ukrepa, kot tudi samim nastopom varnostnega osebja. Poudariti je potrebno tudi, da so se ti negativni vplivi (objektivni in neobjektivni) pokazali predvsem pred uporabo fizične sile, izjemoma in le v zametkih pa med ali po uporabi.

6 SODOBNA UPORABA FIZIČNE SILE

Kot izhaja iz nastavkov poglavja *bolečina med zakonito uporabo fizične sile lahko pomeni kaznovanje osebe*, je bilo potrebno med uporabo fizične sile vnesti prenekatero rešitev za posodobitev postopkov v smislu humanizacije. Ne gre le za uporabo primernejših izrazov, ki so ne le slovenski, temveč tudi bolj prijazni. Tako se je npr. za strokovno (japonsko) imenovan izraz »ushiro jime« uporabljal slovenski izraz davljenje. Sodobnejše poimenovanje, ki dodatno opredeljuje način izvedbe v bolj umirjenem tonu je »prijem okoli vratu«.

Kljub temu, da se včasih na videz zgodi kakšna kozmetična sprememba, državni organi ne sledijo sodobnim trendom. Tako so npr. izraz fizična sile zgolj zamenjali z izrazom telesna sila, ker različni mednarodni dokumenti (npr. temeljna načela ZN o uporabi sile in strelnega orožja policijskih

uslužbencev) zahtevajo od držav, da nenehno razvijajo in posodablajo načine in možnosti za uporabo različnih vrst prisilnih sredstev, pri čemer morajo stremeti k takšnim sredstvom in oblikam sile, ki so za osebe, proti katerim so uporabljene, najmanj nevarne. Telesna sila je osnovno prisilno sredstvo policistov. V ZPol je opredeljeno kot »fizična sila«, kar pa ni najbolj primeren izraz. Zato je v ZNPP naveden izraz telesna sila, saj policisti pri uporabi tega prisilnega sredstva na osebe neposredno delujejo z lastno telesno silo (EVA: 2010-1711-0005).

Pravilnik je včasih policiste zavezoval, da morajo pooblastilo izvesti obzirno tako, da po nepotrebnem ne prizadene dostojanstva osebe. Pričakovali smo korak naprej, da bo nova usmeritev določala izvajanje postopka obzirno, tako da se dostojanstvo osebe ohranja. Od policista bi bilo tako ne le pričakovati občutek za obzirnost, temveč tudi skrbnost, da nivo dostojanstva, ki je bilo osebi zaradi izvajanja pooblastila porušeno, policist nadomesti z drugimi elementi obzirnosti. Namesto tega smo v novem zakonu (ZNPP) naredili korak nazaj in dobili razširjeno določbo: "policisti morajo pri opravljanju policijskih nalog upoštevati pravila stroke". Določba se sicer ne nanaša le na izvajanje policijskih pooblastil, temveč na opravljanje vseh policijskih nalog, vendar je to tudi vse, kar določbo mehča. Zaskrbljujoče je to, da je iz predpisov izginila obzirnost, ki je temelj korektnosti postopkov.

Prav tako je Pravilnik o ukrepih zasebnega varnostnika (2004) zahteval vljudno in spoštljivo ravnanje. Njegov naslednik, Pravilnik o izvajanju zakona o zasebnem varovanju (2011), pa vse te uvidevne napotke pozabi. Posebno skrbnost in obzirnost pa se, po ZZasV, od varnostnika pričakuje zgolj še pri šibkejši kategoriji oseb.

Družba išče humanejšo naravnost celotnega aparata, ne gre le za formalno zavedanje aparata, temveč za vedenje in razmišljanje slehernega njenega individuma. Potreben je prerod, ki bo omogočil korekcije ustaljenih načinov in hkrati oblikoval nove humanejše rešitve.

Spodaj izpostavljam nekaj praktičnih primerov konkretnih izvedb fizične sile, ki pomenijo očiten odmik od sedanje prakse.

6.1 Omejitev gibanja in premik osebe

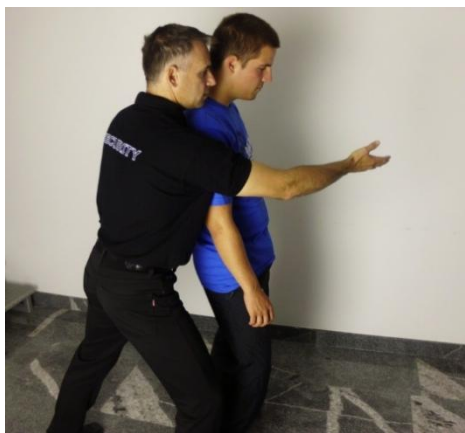
V praksi ima varnostnik danes težave že, če mora ustaviti osebo, ki je šla mimo njega, zato smo razvili enostavno in učinkovito rešitev: prijem za pas (slika 1)

Slika 1

Pri premikanju osebe pa se namesto vlečenja osebe uporabi raje rinjenje s telesom (slika 3)

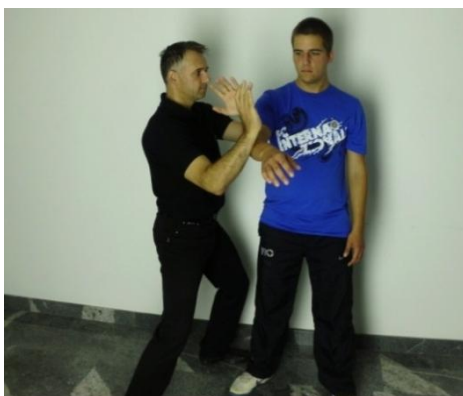

Slika 2

Pri neposrednih napadih smo sedaj poznali številne obrambe, ki so temeljile na blokadah in izjemoma tudi delnih umikih. Vendar je oseba z vso maso, ob sunkovitem napadu, varnostnika kar pomendrala oz. je v najboljšem primeru prišlo do frontalnega prerivanja. Sodobna metoda priporoča stranski korak povsem iz smeri gibanja napadalca. (Slika 4 in 5)

Slika 3

Slika 4

6.2 Vivodov prijem

Praviloma gre pri fizični sili za umirjanje, kar pogosto zahteva diskvalifikacijo kršitelja, ki je najučinkovitejše, če se oseba med postopkom dislocira. Tako ali drugače pridemo do temeljne potrebe po omejitvi gibanja oz. premika osebe. V praksi danes vidimo vse drugo kot strokovno ravnanje pripadnikov varnostnih struktur. Zaradi pomanjkanja znanja se zadeve lotijo kar po domače, tako, da osebe vlečejo za oblačila. Izmotavanje oseb in odločno vlečenje, cukanje varnostnega osebja, privede do trganja oblačil, razgaljanja ipd. Ker varnostno osebje na nobenem izmed strokovnih usposabljanj niso dobili nobenega napotila za primer uporabe te blage sile, jih veliko prijema tudi za roke (slika 5), pri čemer prihaja samo do dodatne agresije, ko se oseba otepa in puli iz prijema. Premikanje osebe tako zaradi nestrokovnega ravnanja varnostnega osebja pogosto eskalira v prerivanje.

Slika 5

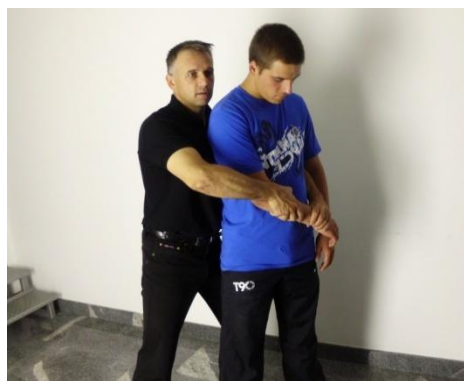
Zato se varnostno osebje že ob pasivnem upiranju pogosto odloča za premik osebe s pomočjo vzvodov ali objemov okoli vratu. V takšnem primeru je načelo sorazmernosti na veliki preizkušnji. Najmanj, kar v takem primeru lahko stroka učita izvajalcu je to, da ni ravnal uvidevno. Uvidevno ravnanje pa je vstopni nivo korektnega ukrepanja. Še bolj se občutek nekorektnosti odrazi pri osebi,

zoper katero je fizična sila bila uporabljena. Vse to je torej na meji strokovnega ravnanja, zato so se iskali primernejši načini za premikanje osebe. Iskal sem rešitev kompaktnega prijema, ki ne temelji na prisili vzvoda ali davljenj, ter omogoča obvladano osebo nadzorovano premikati zgolj s silo telesa.

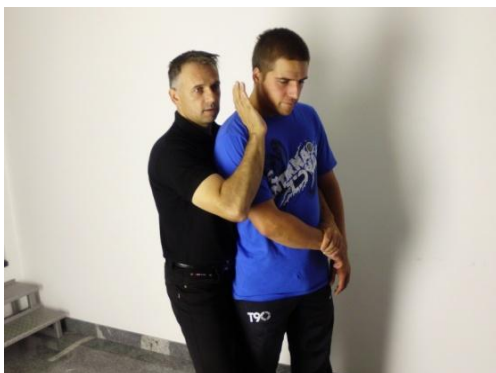
Prvič se mi je zasnova porodila v okviru izvajanja fizične sile leta 2003 v razvpiti diskoteki Global. Kasneje v letih 2005 do 2011 sem ga razvijal in dopolnjeval, predvsem pristop, potek in učinkovitost, izpeljanke za prehod v ta prijem, kot tudi izpeljanke za prehod iz tega prijema. V učne programe imetnika licence zasebnega varovanja sem ga vnesel v letu 2009. Imenovanje prijem za šibkejše se je začel postopno opuščati in se ga je zaradi tega, ker ima oseba med izvajanjem prijema roke prekrižane po diagonalni, prijel delovni naziv diagonalni prijem. Leta 2010 je bil intenzivno vpeljan v prakso in kot kaže ta raziskava, prinesel neverjetne rezultate. Skozi interna izpopolnjevanja imetnika licence, ki so z zakonom o zasebnem varovanju iz 2011 postala obvezna, so uporabniki prijem imenovali po avtorju. V začetku 2012 je bil prijem v takšni obliki tudi verificiran s strani MNZ v okviru gradiva za strokovno usposabljanje, ki ga je izdala zbornica za razvoj slovenskega zasebnega varovanja. Kasneje so ga začeli uporabljati tudi drugi nosilci javnih pooblastil za izvajanje strokovnih usposabljanj tako, da se je danes v določenih krogih zelo prijel in postaja temelj delovanja fizične sile. Enostavnost izvedbe Vivodovega prijema je razvidna iz slike 6, 7, 8, 9 in 10.

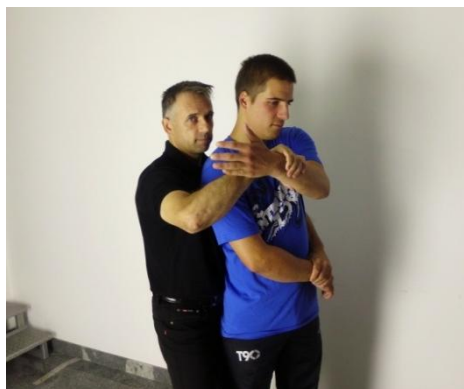
Slika 6

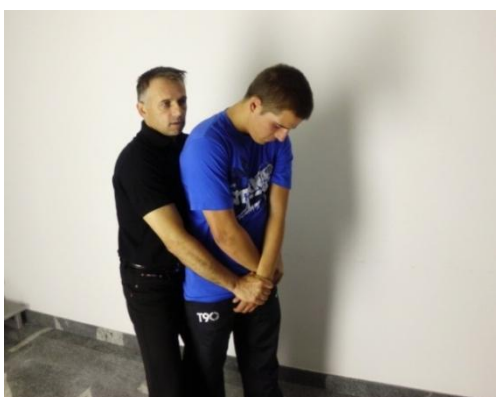
Slika 7

Slika 8

Slika 9

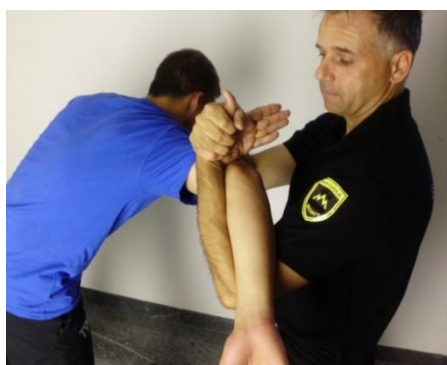
Slika 10

6.3 Ključ na komolcu (ude garami)

Policija že vrsto let ugotavlja težave pri izvajanju ključa na komolcu kot favorizirane oblike fizične sile. Ključ na komolcu je priporočljiva oblika v policiji in strukturah, ki so znanje od nje pridobili, predvsem zato, ker jim je ključ na komolcu edino znano izhodišče za vklepanje.

Ključ na komolcu je po mnenju policijske stroke najpogosteje uporabljen strokovni prijem v policijskih postopkih, postavlja pa se vprašanje njegove učinkovitosti. To nam povedo tudi podatki o neuspešnih intervencijah, kjer so policisti uporabili to obliko strokovnega prijema in podatki o telesnih poškodbah pri uporabi prisilnih sredstev (Žaberl, 2009; Nemanič, 1995).

Izvedba ključa na komolcu je res težavna zato je raziskava tega problema je krenila v dve smeri. Prva je bila učinkovito izvajanje ključa na komolcu, druga pa iskanje alternative za vklepanje iz prijema, ki je za izvedbo zanesljivejši. Alternativno za vklepanje predstavljam v poglavju vklepanje iz prijema okoli vratu. Pri izvedbi ključa na komolcu naj omenim le bistvo, da gre za ključ, ki se izvaja dejansko na komolcu. Večina napak izvira zaradi izvajanja na predelu tricepsa ali celo ramena. Posodobljena različica poudarja izvajanja s tki: sekuro. Z dlanjo se naredi »sekiro« in zaseka na komolčni živec osebe, kot prikazujejo slike 11, 12 in 13. Po potrebi se s sekirco po živcu močno podrgne in s tem doseže, da roka osebe lažje rotira okoli svoje osi.

Slika 11

Slika 12

Slika 13

Pri natančnosti izvedbe poudarjam tudi:

- Varnostnik vleče komolca osebe na svoje prsi in ne tišči osebe navzdol, kot se to v praksi pogosto izvaja.
- Neprestano gibanje osebe okoli varnostnika (med 180 in 360 stopinjami) in ne delovanje na osebo, ko ima oseba trden stav.
- Izvajati je potrebno tudi rešitve, če se pri izvajanju ključa zatakne (predvsem prehod v vzvod pod pazduho (»wakki gatame«), prijem okoli vratu (»ushiro jime«) in pomoč z nogo)

6.4 Prijem okoli vratu (ushiro jime)

Prijem okoli vratu je izjemno učinkovit strokovni prijem, ki ga policija in po znanju podrejene strukture, uporabljajo bolj kot izhod v sili, saj imajo ves čas v vidu, da iz tega prijema ne bodo mogli vklepati. Zato smo v raziskavi dali poudarek na pravilno izvedbo, različice, če se pri izvajanju kje zatakne, in predvsem prehod iz prijema okoli vratu v vklepanje.

Poudarki pri pravilni izvedbi so dinamika varnostnika ob vstopu v prijem okoli vratu (ne zgolj rotiranje osebe na silo), obračanje dlani varnostnika in pritiskanje na pleče osebe vse do stika prsi varnostnika pod lopaticama osebe, iskanje pravilnega položaja roke s pravokotno stegnjeno dlanjo, vlečenje komolca varnostnika čez rame osebe, pritiskanje roba zapestja v goltanec osebe navzdol proti prsim varnostnika in ne vlečenje navzgor, kot se to dogaja v praksi!

Različice, ki v praksi pomagajo k lažjim izvedbam oz. k izvedbi, ko se izvajanje zatakne zaradi predvidljive okoliščine, so navedene v tabeli 1.

Tabela 1: Težave in rešitve pri uporabi prijema okoli vratu

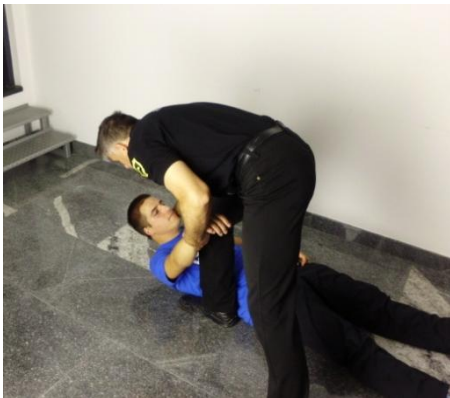
Težava	Rešitev
Uporaba prijema okoli vratu samo z ene strani	Prijem okoli vratu L-D
Izmikanje osebe	Menjava nosilne roke
Drug varnostnik ne zna pomagati	Pomoč pri prijemu okoli vratu L-D (shiho nage)
Oseba stoji frontalno	Prijem okoli vratu z obratom
Neuspelo ukrepanje	Umiri - prijem okoli vratu z obratom
Zdrs nosilne roke z vitalne točke	Zaklenjen prijem okoli vratu (hadaka jime)
Oseba zapira vrat	Pritisk na nosno kost
Oseba prevaga varnostnika	Zdrs v smeri zapestij
Oseba izpuli nosilno roko	Zaklenjen prijem okoli vratu
Potreben daljši premik	prijem okoli vratu z nošenjem »ura kubi gatame«
Umirjanje na tleh – razjarjen vstaja	Umik - prijem okoli vratu
Iz vzvoda pod pazduho v	prijem okoli vratu
visoka oseba, težišče naprej	Splezaš nanj, zakleneš
Se sesede	Dvigovanje s tal

6.5 Umirjanje na tleh

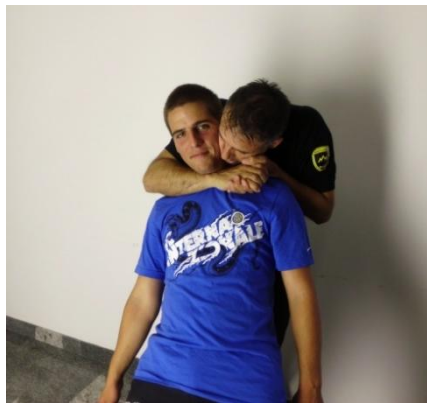
Veliko grdega ravnanja povzročajo pripadniki varnostnih struktur ob tem, ko želijo obvladati osebo na tleh. Če izhajamo iz izhodišč:

- da pogosto zaradi sosterilcev, pomagačev ipd, ni najbolj varno iti z osebo na tla,
- da pogled, ko se varnostno osebje spravlja na osebo, ki je že na tleh ni najbolj human,
- da je oseba že v podrejenem položaju in je upravičenost uporabe fizične sile vprašljiva (načelo stopnjevanja zahteva tudi popuščanje), mora biti prehod na osebo, ki smo jo podrli na tla strogo tehtan.

Med obvladovanjem osebe lahko varnostnik osebo tudi ruši na tla. Pomembno je, da ne udarja, brca ali skače po njej, temveč jo stoji fiksira in vodi dialog za umirjanje (Slika 14). Pri tem umirjanju zelo gosto postavlja vprašanja (vodi jedrnat monolog) in vstajanje osebe preprečuje z nartjo (ne kolenom). Če osebe na tleh na tak način ne more obvladati, od osebe odstopi in v trenutku, ko si oseba pri vstajanju pomaga tako, da položi roko na tla, se mu sama ponudi za izvajanje prijema okoli vratu (slika 15) in po potrebi vklepanje iz prijema okoli vratu.

Slika 14

Slika 15

6.6 Vklepanje iz prijema okoli vratu

Glede na to, da sodobna uporaba fizične sile priporoča prijem okoli vratu kot najprimernejšo obliko za obvladovanje razjarjene osebe, je v prehodu iz prijemoma okoli vratu in vklepanjem zevala nedopustna praznina. Nobena od tehnik ni omogočala prehoda iz prijema okoli vratu v vklepanje. Nekoliko kasneje potem, ko je bil razvit Vivodov prijem, je bil praktično istočasno in na enak način verificiran tudi tki. Vivodov prehod iz prijema okoli vratu v vklepanje, (glej slike 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22).

Prehod upošteva usmeritve za sodobno izvajanje fizične sile:

- učinkovit prijem (prijem okoli vratu)

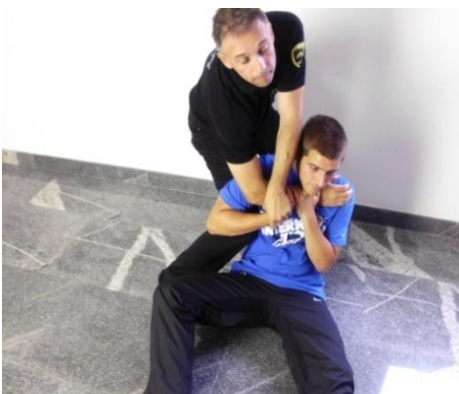
- izvajanje vklepanja tako, da oseba ne leži na tleh (z osebo ne brišemo po tleh)
- težnja k obvladovanju osebe s čim večjim naleganjem stičnih točk,
- izvajanje fizične sile z obvladovanjem mase telesa
- če se le da, se vklepa spredaj (bolj humana oblika)

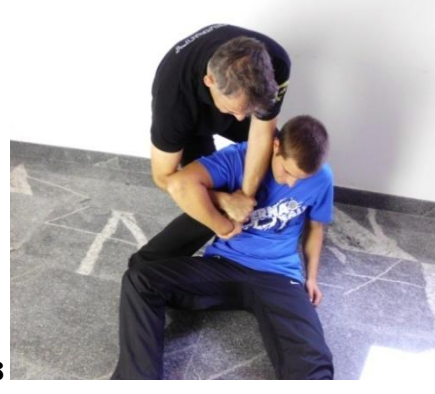
Slika 16

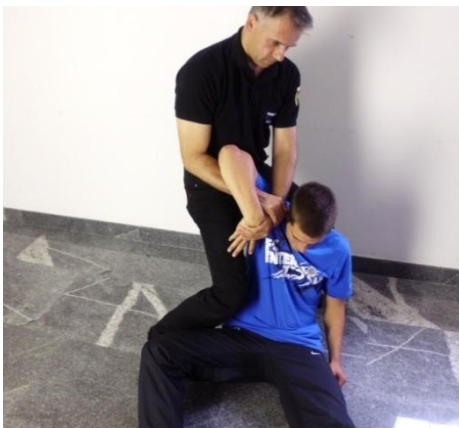
Slika 17

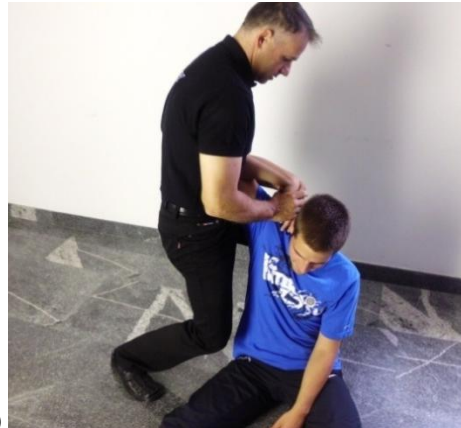
Slika 18

Slika 19

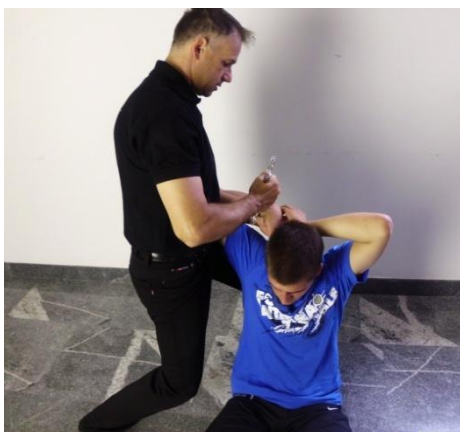

Slika 20

Slika 21

Slika 22

7 SUBJEKTIVNI FAKTORJI

Policijski poklic, v katerem se prepletajo težko združljive zahteve in visoki ideali, je eden izmed težjih poklicev. Neposredna pripravljenost policista, da vstop v nevarno situacijo, pri čemer lahko tvega tudi življenje, poznavanje prava in obvladovanje različnih praktičnih veščin, je sestavni del policijskega poklica oz. dela. Policist mora biti sposoben ravnati nasilno, uporabiti prisilna sredstva in ob tem morebiti celo poškodovati, raniti in ob izjemnih situacijah celo ubiti človeka. Prav tako mora biti sposoben spoštljivega in kulturnega odnosa do oseb v postopku, ob tem pa varovati njihove temeljne in druge pravice. Združevanje sposobnosti in znanj policista je izjemno zahtevno, saj mora biti policist sposoben določiti mejnik, kdaj umirjen pristop zamenjati s prisilnim in obratno (Cerar, 2009).

Sorazmernost na eni strani prepoveduje prekomerno, na drugi strani pa ne dopušča, nezadostnega ukrepanja. V polju sorazmernega in iskanjem najmanjših posledic ustvarja učinkovito deklaratorno vlogo in varno izvršitev kot nujen varnostni moment. Sorazmernost dopušča sorazmerno stopnjevanje intenzivnosti glede na naraščajočo upiranje oz. tveganje, istočasno pa ob sodelovanju oz. pokoravanju osebe zahteva sorazmerno popuščanje intenzitete. V praksi se sorazmernost uveljavlja pretežno preko robate eskalacije uporabe fizične sile, sorazmernost popuščanja pri izvedbi ukrepov pa je pogosto čisto zavrta.

Sorazmernost je odvisna od taktičnega preudarka varnostnega osebja. Zakon o nalogah in pooblastilih policije taktični preudarek definira: Policisti pri opravljanju policijskih nalog ocenjujejo, katere odločitve, policijska pooblastila ali uradna dejanja bodo za učinkovito preprečevanje in odpravljanje nevarnosti izvedli, glede na dejstva in okoliščine, ki so jim bile znane v trenutku ocenjevanja.

Sorazmernost obrambe sledi možni *grozeči posledici v času napada*. Še tako izstopajoča nastala dejanska posledica (na eni ali drugi strani) ne sme bistveno vplivati na oceno možne grozeče posledice, ki je bila znana v trenutku ocenjevanja. Ob silobranu lahko pripadniki varnostnih struktur, enako kot vsaka druga oseba, za obrambo uporablja vse, tudi nekonvencionalne načine in sredstva, s poudarkom na sorazmernosti oblikovanja obrambe glede na pretečo nevarnost napada.

Uspešnost odvrnitve napada je lahko včasih odvisna od odločnosti obrambe, ki lahko obrambo pripelje na samo mejo sorazmernosti ali, v določenem segmentu, za uspešno odvrnitev napada celo zahteva element nasprotnega napada po krilatici »Napad je najboljša obramba«. Vendar so to bolj izjeme, ki zahtevajo skrbno individualno presojo momenta in intenzivnosti, tako pri izvajalcu, kot kasneje pri ocenjevalcih sorazmernosti.

Dolžnost kršitelja je, da po opozorilu preneha z ogrožanjem. V kolikor ne, se lahko zoper njega zakonito uporabi sorazmerno fizično silo. Ko pripadnik varnostnih struktur zakonito uporabi fizično silo, se nima nihče pravice braniti niti v izgovoru silobrana, saj silobran dopušča obrambo le pred protipravnim delovanjem. Stopnjevanje mora biti vedno nadzirano, npr: če se oseba med izvajanjem strokovnega prijema okoli vratu upira in jo varnostnik težje kontrolira, iz transportnega prijema »ushiro jime« preide v prijem za umirjanje zaklenjen prijem okoli vratu »hadaka jime«. Pri tem je predvsem od srditosti upiranja osebe odvisno, kako lahko osebo umiri. Ker gre za poseg, pri katerem se vpliva na zavest osebe, je takšna oseba zmedena. Za okolico pa je izguba zavesti osebe kar šokantna. Zato je pri tem potrebno posebej pozorno ravnanje in obzirnost, da postopek ne dobi občutek izživljanja ali celo kaznovanja, kot maščevalnost za srditost upiranja.

Arlene Stilwell z Državne univerze v New Yorku je odkrila, da ljudje, ko se maščujemo, vedno mislimo, da so bila naša dejanja utemeljena in pravična; kadar smo sami deležni maščevanja pa prav nasprotno, menimo, da je bilo to krivično in pretirano v primerjavi z našim prekrškom. Vsled te logike maščevanje hitro vodi v začaran krog nasilja: nekomu se maščujemo, ta meni, da je bilo to krivično, se maščuje nam, torej nazaj, mi se prav tako zatečemo k novim in vedno hujšim povračilnim ukrepom ter tako naprej, dokler ne gremo predaleč ali pa, zelo redko, prevlada zdrava pamet, ki konča spiralo maščevanja.

Vnašanje osebnih občutkov v izvajanje ukrepa je nestrokovno. Najpogostejša sta gnev ali jeza, ki lahko privedeta do odločnejšega ukrepanja kot ga odobrava stroka. Lahko privede celo do prizvokov maščevanja. V echo nadgradnji se lahko pojavi tudi strah. Pri tem na strani, pri kateri obvladovanje situacije peša, strah raste. Varnostnik lahko zaradi strahu odstopi od izvedbe službene naloge ali obratno, uporabi strožje ukrepe od upravičenih. V primeru pojava strahu na nasprotni strani lahko varnostnik to izrabi čez mejo, ki je potrebna za obvladovanje situacije (ustrahovanje). Lahko pa tudi oseba iz strahu stori kaj takšnega, zaradi česar mora varnostnik ukrepati odločneje. Tudi pomilovanje, solidarnost ipd. ima lahko za posledico odstop od službene naloge. Kot tudi obratno, oseba lahko izkoristi neodločnost varnostnika in se aktivneje upre ali celo napade. Posledično lahko eskalacija stanja zahteva od varnostnika, ki želi vzpostaviti določen red, da mora poseči po represivnejši obliki izvajanja ukrepa, ki praviloma osebi prizadene večje posledice, kot če bi odločno ukrepal v okviru svojega prvotnega namena.

8 ZAKLJUČEK

Raziskava je uporabna v vseh strukturah, ki zakonito uporabljajo fizično silo, konkretne rešitve pa so se razvijale za potrebe zasebnih varnostnih subjektov. Predlagamo, da se raziskava nadaljuje tudi za potrebe državnih organov. Raziskava temelji na analizi preizkusov v praksi, zato ima veliko praktično vrednost. Spremljanje rezultatov v praksi je bilo vodilo razvoja. Aplikacije so vnešene v ožji krog izvajalcev. Razširiti jih je potrebno v čim širši krog uporabnikov – izvajalcev fizične sile. Raziskava ugotavlja, da bi bilo potrebno preveriti doktrino in strategijo delovanja uporabe fizične sile tudi v represivnih organih in oblikovati humane in bolj korektne postopke po zgledu primerov iz raziskave.

Raziskavo oblikuje svojevrsten pristop, ki temelji na pričakovanjih družbe, upošteva razmerja med metodami in reakcijami, ter temelji na povsem novem pogledu uporabe fizične sile. Prispevek prinaša izvirnost, unikatne rešitve in v strokovnem smislu prinaša prelomno vrednost. Ugotovitev so namenjene oblikovalcem politike, kot tudi pristojnim za oblikovanje taktike izvajanje fizične sile.

Raziskava je pokazala, da je bilo za vzpostavitev vzdržnega stanja potrebno uvesti celostno spremembo. Povsem na novo je bilo potrebno postaviti doktrino in strategijo delovanja, oblikovati humane in bolj korektne postopke. Sodobna razmišljanja so oblikovala nove rešitve. Tako se danes v strukturah, ki prehitujejo dojemljivost stroke, pojavljajo številni novi inštrumenti. Raziskava ne odkriva samo problemov, temveč daje tudi elementarna napotila in maksimalni meri navaja tudi konkretne rešitve.

LITERATURA

Cerar, M. (2009). Policisti in državljani. *Sindikat policistov.si*. Pridobljeno na www.sindikat-policistov.si/novice/122-policisti-in-drzavljan

Ozvald, K. (1932). *Osnovna psihologija*. Priročna pedagoška knjižnica VII., Slovenska Šolska Matica.

Nemanič, S. (1995). *Metodika vadbe samoobrambe na policijskih postajah*. Ljubljana.

Nemanič, S. (1998). *Fizična sila in elementi za njeno učinkovitost*. Ljubljana.

Predlog zakona o nalogah in pooblastilih policije EVA: 2010-1711-0005.

Veić, P. (1996). *Kazenskoppravna odgovornost za policijsko uporabo vatrenog oružja*. Zagreb: Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Hrvatske.

Zakon o zasebnem varovanju s komentarjem, GV Založba 2012, Simon Savski in ostali.

Zakon o nalogah in pooblastilih policije. *Uradni list RS*, (15/2013).

Žaberl, M. (2008). *Normativna ureditev policijske uporabe prisilnih sredstev v Republiki Sloveniji*, (neobjavljeno doktorsko delo). Ljubljana: Pravna fakulteta.

Žaberl, M. (2009). *Uporaba prisilnih sredstev*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.